

A

Acele işe şeytan karışır.
Açık gözlü (Gözü açık)
Açık kapı bırakmamak
Adam yerine koymak(Adamdan saymak)
Adını ağzına almamak
Ağırına gitmek (Gücüne gitmek)
Ağız kalabalığına getirmek
Ağızlara sakız olmak
Ağzı süt kokmak
Ağzı torba değil ki büzesin
Ağzına bir parmak bal çalmak
Ağzından bal akmak
Ağzından çıkanı kulağı duymamak (işitmemek)
Ağzından girip burnundan çıkmak
Ağzıyla kuş tutsa...
Akan sular durmak
Akıl akıldan üstündür
Akıl hocası
Akıllara durgunluk vermek
Akli başından bir karış yukarı (yukarıda)
Aklını başına almak (toplamaki devşirmek)
Aklını peynir ekmekle yemek
Alacağına şahin, vereceğine karga.
Alan razı, satan razı
Alayında olmak (İşin alayında olmak)
Alın teriyle kazanmak
Alın yazısı
Altı kaval, üstü şişhane
Altında kalmamak
Altından Çapanoğlu çıkmak
Alttan (aşağıdan) almak
Aman zaman vermemek
Anca beraber kanca beraber
Aralarından su sızmamak
Arap saçına dönmek
Arası soğumak
Arkası yufka
Arkasında yumurta küfesi yok ya!
Arkasını getirmemek
Armut piş, ağzıma düş
Aslı astarı (faslı) olmamak
Astarı yüzünden pahalı olmak
Aşık atmak (birisiyle)
Aşta tuzu bulunmak
Ateş bacayı sarmak (Alev saçağı sarmak)
Ateş olsa cirimi kadar (oylumunca) yer yekar.
Atla arpayı dövüştürmek (dalaştırmak)
Attan inip eşeğe binmek
Ayağa düşmek (Söz)
Ayağı (ayakları) suya ermek (değmek)
Ayağına dolaşmak (dolanmak)
Ayağını denk almak

B

Babaları tutmak (üstünde olmak)
Babasının hayrına mı?
Bağrına taş basmak
Baklayı ağzından çıkarmak
Baltayı taşa vurmak
Baş edememek
Baş sallamak
Baş üstünde yeri var.
Başa kakmak
Başı göge ermek (değmek)
Başına iş (dert) açmak (çıkarmak)
Başından kaynar sular dökülmek
Başının altından çıkmak (Bir şey birinin)
Başının çaresine bakmak
Başının etini yemek
Bel bağlamak
Bela geliyorum demez
Ben sana hayran, sen cama tırman
Benim diyen
Benim oğlum bina okur, döner döner yine okur
Besle kargayı, oysun gözünü
Beş parmak bir olmaz
Beyninden vurulmuşa dönmek
Bıçak kemiğe dayanmak
Bıyığını balta kesmemek (kesmez olmak)
Bildiğini okumak
Bile bile lades
Bir baltaya sap olmak
Bir bardak suda fırtına koparmak (yaratmak)
Bir eli yağda, bir eli balda olmak
Bir yaşıma daha girdim
Bit yeniği
Biz kırk kişiyiz, birbirimizi biliriz
Boğazına dizilmek (Boğazından geçmemek)
Borç gırtlığına çıkmak (Gırtlığına kadar borcu olmak)
Boş atıp dolu tutmak (vurmak)
Boş gezenin boş (baş) kalfası
Boynum kıldan ince
Boynunun borcu
Boyunun ölçüsünü almak
Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu
Buluttan (kıldan) nem kapmak
Bundan iyisi can sağlığı
Burnu havada olmak
Burnundan (fitil fitil) gelmek
Burnundan kıl aldirmamak
Burnunu sokmak
Burnunun dikine (doğrusuna) gitmek
Burnunun direği sızlamak
Burun kıvrırmak
Buyurun cenaze namazına
Buz üstüne yazı yazmak

Büyük (söz) söylemek

C

Can ciğer kuzu sarması

Can pazarı

Canı burnuna gelmek

Canına ot tıkamak

Canına tak demek

Canını dişine takmak

Canının derdine düşmek

Cim karnında bir nokta

Cinler cirit (top) oynamak (içinde)

Cümlenin maksudu bir amma rivayet muhtelif

Ç

Çalınmadığı kapı kalmamak

Çantada keklik

Çarıklı erkanıharp (diplomat)

Çayı (suyu) görmeden paçaları sıvamak

Çetin ceviz

Çiğ yemedim ki karnım ağrısın (Al giymedim ki alınayım)

Çivi çiviye söker

Çorap söküşü gibi gitmek

Çorbada tuzu bulunmak

Çöp çöp üzerine koymamak

Çürük tahtaya basmak

D

Dağ (doğura doğura bir) fare doğurdu.

Dağdan gelip bağdakini kovmak

Dağlar kadar (gibi)

Dam üstünde saksığan, vur beline kazmayı

Damdan düşer gibi

Deli divane olmak

Deliye her gün bayram

Deliye pösteki saydırmak

Dervişin fikri ne ise zikri de odur.

Dikiş tutturamamak

Dilin kemiği yok

Dimyat'a (Payas'a) pirince giderken evdeki bulgurdan olmak

Diş geçirmek

Dişe dokunur

Dişinden tırnağından artırmak

Doğruya doğru eğriye eğri

Dokuz ayın çarşambası bir araya gelmek

Dostlar alışverişte görsün

Dört başı mamur

Dört elle sarılmak (Birine, bir işe)

Dört gözle beklemek

Dut yemiş bülbüle dönmek

Dün bir, bugün iki

Dünden razı (hazır)

E

Efendim nerde, ben nerde? (özgün yazılış)

Efradını cami, ağyarını mani.

Ekmeğine yağ sürmek (Birin'in)

Ekmeğini taştan çıkarmak
Eli ayağına dolaşmak
Elifi görse mertek sanır.
Eline su dökemez (Biri, onun)
Elini sıcak sudan soğuk suya sokmamak
Ellerde gezmek (Bir kimse) (El üstünde tutulmak)
Eski hamam, eski tas
Etekleri tutuşmak
Etekleri zil çalmak
Etle tırnak gibi
Etliye sütlüye karışmamak

F

Feleğin çemberinden geçmiş (Feleğin germ ü serdini görmüş.)
Fink atmak
Fitne fücur

G

Gece gündüz dememek
Geleceği varsa göreceği de var
Gırtlığına kadar borcu olmak (Borç gırtlığına çıkmak)
Gökte ararcae yerde bulmak
Gökten zembille mi indi?
Gönlünden kopmak
Göz açıp kapayıncaya kadar (Göz yumup açıncaya kadar)
Göz boyamak
Göz göre göre yalan söylemek
Göz nuru dökmek
Gözden sürmeyi çalmak (çekmek)
Gözü açık gitmek
Gözü ısırarak (Bir kimseyi)
Gözüne dizine dursun?
Gözünü daldan budaktan sakınmamak (esirgememek)
Gücüne gitmek (Ağırına gitmek)
Gürültüye (patırtıya) pabuç bırakmamak
Güvendiği dağlara kar yağmak (Güvendiği dal elinde kalmak)

H

Haddini bilmek (Biri)
Hakkından gelmek
Hâlden anlamak
Halep oradaysa arşın burada
Hali vakti yerinde
Hangi dağda kurt öldü?
Hangi taşı kaldırırsam altından çıkar.
Har vurup harman savurmak
Harcı âlem
Harcı olmak (Birin)
Hava çalmak (Her biri başka bir)
Havadan sudan (şundan bundan) konuşmak
Havanda su dövmek
Hayal meyal
Hayra alamet
Hayrını görmek
Hem suçlu, hem güçlü
Hem ziyaret hem ticaret

Her (kırık) tarakta bezi olmak
Her işin (şeyin) başı sağlık
Her yiğidin bir yoğurt yiyişi var
Hesabını bilmek
Hesapsız kitapsız
Hükmü geçmek (Hüküm yürütmek)

İ

İcabına bakmak
İçi kan ağlamak (İçinden kan gitmek)
İçine kurt düşmek
İçtikleri su ayrı gitmemek
İğne atsan yere düşmez
İğne ile kuyu kazmak
İki ayağını bir pabuca sokmak (koymak) (Birinini)
İki el bir baş içindir.
İki eli yakasında olmak (Birinini)
İki yakası bir araya gelmemek
İleri gelenler
İleri geri konuşmak
İleri gitmek
İn cin top oynamak
İnce eleyip sık dokumak
İncir çekirdeğini (fındık kabuğunu) doldurmaz
İpe un sermek
İpiyle kuyuya inilmez
İş başa düşmek
İş inada binmek
İt ite (buyurur), it de kuyruğuna

K

Kabak tadı vermek
Kabına sığmamak
Kadrini bilmek
Kafa patlatmak
Kafese koymak
Kanbersiz düğün olmaz
Kantarın topunu kaçırmak
Kara gün dostu
Karadeniz'de gemilerin mi battı?
Karışanı görüşeni olmamak
Karnı zil çalmak
Karnım tok
Kaş yapayım derken göz çıkarmak
Kaşla göz arasında
Kefeni yırtmak
Kel başa şimşir tarak
Kendi bildiğini okumak
Kendi kendine gelin güvey olmak
Kendinden pay biçmek
Kendine yontmak
Kendini (kapıp) koyvermek
Kendini bir yere dar atmak
Kendini dirhem dirhem satmak
Kılı kırk yarmak

Kılını bile kıpırdatmamak
Kıt kanaat geçinmek
Kızım sana söylüyorum gelinim sen anla (işit, dinle)
Kim vurduya gitmek
Kime niyet, kime kısmet
Kolayına kaçmak
Kök söktürmek
Kökünü kurutmak (Köküne kibrit suyu dökmek)
Kulağına küpe olmak
Kulağını bükmek
Kulaklarını tıkamak (Bir şeye)
Kulp takmak
Kuş uçmaz, kervan geçmez
Kuyusunu kazmak
Küçük (alçacık) dağları ben yarattım demek

L

Laf (lakırdı,söz) altında kalmamak
Laf kıtlığında asmalar budayayım
Laf lafı açar
Lafla peynir gemisi yürümez
Leyleğin ömrü lak lak ile geçer

M

Mal meydanda
Mantara basmak
Matrak geçmek
Maymun gözünü açtı
Meteliğe kurşun atmak
Meydanı boş bulmak
Mumla aramak

N

Nabza göre şerbet vermek
Ne hikmetse (Ne hikmettir)
Ne oldum delisi
Ne oldum dememeli, ne olacağım demeli
Ne pahasına olursa olsun.
Ne sakala minnet ne bıyığa
Ne yardan geçer ne serden
Nohut oda, bakla sofa

O

Ocağına düşmek (Birinini)
Ocağına incir dikmek
Ocağını söndürmek
Ok yaydan çıkmak
Okkanın altına gitmek
Oluruna bırakmak

Ö

Öküzün altında buzağı aramak
Ölçüyü kaçırmak
Ölmek var, dönmek yok.
Ölüp ölüp dirilmek
Ön ayak olmak
Öp babanın elini.
Öpüp başına koymak

Özrü kabahatinden büyük

P

Pabucu dama atılmak

Pabucunu ters giydirmek

Pabuç bırakmamak

Paçayı kurtarmak

Pamuk ipliğiyle bağlamak

Pire için yorgan yakmak

Pireyi deve yapmak

Pişmiş aşı su katmak

Pösteği saydırmak (Birine)

R

Rahat batmak

S

Saçını başını yolmak

Sadede gelmek

Sağı solu olmamak

Sakalı değirmende ağartmak

Saman altından su yürütmek

Sayım suyum yok

Sen giderken ben geliyordum.

Seninki (tatlı) can da benimki (elinki) patlıcan mı?

Ser verip sır vermemek

Sermayeyi kediye yüklemek

Sirasını savmak

Sinek avlamak

Söz altında kalmamak

Söz ayağa düşmek

Sözüm meclisten dışarı

Sözünü sakınmamak (esirgememek)

Sudan cevap

Suya sabuna dokunmamak

Suyun başını tutmak

Sütüne havale etmek (Bir işi birinin)

Ş

Şeytana külahını ters giydirmek

Şeytana uymak

Şimşekleri üzerine çekmek

T

Tasası sana mı düştü?

Taşı gediğine koymak

Tatlıya bağlamak (Bir işi)

Temcit pilavı gibi ısıtıp ısıtıp koymak

Teneşir paklar

Tok evin aç kedisi

Topun ağzında

Toz dumandan ferman okunmamak

Tuttuğunu koparmak

U

Ununu elemiş, eleğini asmış

V

Varı yoğu

Verilmiş sadakası olmak

Vız gelip tırıs gitmek
Vur dedikse öldür demedik ya!
Y
Yağmur olsa kimsenin tarlasına yağmaz.
Yağmurdan kaçarken doluya tutulmak
Yan bakmak
Yan gözle bakmak
Yanına bırakmamak (komamak)(Birinin davranışını)
Yaraya merhem olmak
Yaraya tuz biber ekmek
Yarım elma, gönül alma
Yasak savmak
Yaş tahtaya (yere) basmak
Yatağa düşmek
Yaya kalmak
Yazıklar olsun!
Yelkenleri suya indirmek
Yemin etsem başım ağrımaz
Yenilir, yutulur gibi değil.
Yere bakan, yürek yakan
Yeri yurdu belirsiz
Yerin dibine geçmek
Yerin kulağı var
Yerinde yeller esmek
Yıldırımın vurulmuşa dönmek
Yok pahasına
Yol görünmek
Yolcu yolunda gerek
Yolunu beklemek, gözlemek
Yorgan gitti, kavga bitti.
Yufka yürekli
Yukarı tükürsem bıyık aşağı sakal
Yumurta kapıya gelmek (dayanmak)
Yüksekten atmak
Yükte hafif, pahada ağır
Yükünü tutmak
Yüreği cız etmek
Yüreği ferahlamak
Yüreğine inmek
Yüreğinin yağı erimek
Yüzü sirke satmak
Yüzü suyu hürmetine
Yüzünü ağartmak (Birinin, kendi)
Yüzünü kara çıkarmak
Yüzünün akıyla çıkmak (Bir işten)
Yüzüp yüzüp kuyruğuna gelmek
Yüzüstü bırakmak
Z
Zehir zemberek
Zeval vermemek
Zevkten dört köşe olmak
Zeytinyağı gibi üste çıkmak
Ziyan zebil olmak

Zokayı yutmak
Zurnanın zırt dediği yer
Züğürt tesellisi
Zülfüyâre dokunmak

Kaynak:

* Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü
2/Deyimler Sözlüğü-Ömer Asım Aksoy, TDK Yayınları, 1984

*Türkçe Sözlük 1-2/AKD TYK/TKD, İstanbul 1992 (Milliyet baskısı)